

Sygn. akt I Ca 169/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 czerwca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Aleksandra Ratkowska

Sędziowie: SO Arkadiusz Kuta (spr.)

SO Krzysztof Nowaczyński

Protokolant: st. sekr. sąd. Danuta Gołębiewska

po rozpoznaniu w dniu 25 czerwca 2014 r. w Elblągu

na rozprawie

sprawy z powództwa małoletniej P. S. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego R. S. (1)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Iławie

z dnia 15 kwietnia 2014 r. sygn. akt I C 1145/13

1. zmienia zaskarżony wyrok i :

a/ zasądza od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. na rzecz powódki P. S. kwotę 10.000 zł (dziesięć tysięcy złotych) z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lipca 2013 r. do dnia zapłaty i oddala powództwo w pozostałym zakresie,

b/ nie obciąża powódki kosztami procesu,

c/ nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Iławie kwotę 500 zł (pięćset złotych) tytułem kosztów sądowych,

d/ odstępuje od obciążania powódki kosztami sądowymi;

2. oddala apelację w pozostałym zakresie;

3. nie obciąża powódki kosztami procesu za drugą instancję;

4. nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Iławie kwotę 500 zł (pięćset złotych) tytułem kosztów sądowych drugiej instancji;

5. odstępuje od obciążania powódki kosztami sądowymi drugiej instancji.

UZASADNIENIE

Małoletnia powódka P. S. reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego R. S. (1) domagała się zasądzenia od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. kwoty 40.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią siostry – N. S. .

Pozwana Spółka wniosła o oddalenie powództwa .

Sąd Rejonowy w Iławie , wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2014 roku , powództwo oddalił oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 600 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu .

Sąd pierwszej instancji ustalił , że w dniu 2 maja 2008 roku w R. doszło do wypadku drogowego spowodowanego przez R. S. (2) , która nie dostosowała prędkości pojazdu do warunków panujących na drodze i uderzyła w przydrożne drzewo . W wyniku tego wypadku śmierć poniosła kierująca pojazdem – matka małoletniej powódki oraz N. S. – jej siostra . Umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej zawarto z pozwaną Spółką . W postępowaniu likwidacyjnym odmówiono wypłaty zadośćuczynienia . Ustalono dalej , że w chwili wypadku N. S. miała 12 lat zaś małoletnia powódka 3 lata . Siostry wychowywały się razem . Po wypadku dziadkowie – rodzice matki małoletniej powódki - przeprowadzili się na około miesiąc do domu R. S. (1) . Od wypadku powódką zajmuje się R. S. (1) . Powódka nie korzystała z pomocy lekarskiej , ani psychologicznej .

W ocenie Sądu pierwszej instancji powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie . Roszczenia oparto na normie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. , która wedle ugruntowanego dorobku orzecznictwa stanowi podstawę dochodzenia roszczeń tytułem zadośćuczynienia za śmierć osoby najbliższej , kiedy zdarzenie powodujące szkodę powstało przed dniem wprowadzenia do kodeksu cywilnego § 4 art. 446 , regulującego wprost tę materię . Sąd pierwszej instancji uznał , że powódka nie wykazała występowania u niej uszczerbku na zdrowiu , ani zaburzeń , które można było uznać za następstwa śmierci starszej siostry . Powódka nie wykazała , aby zaburzenia , które u niej wystąpiły po śmierci siostry , wykraczały poza granice przeżyć typowych dla przechodzenia okresu żałoby po śmierci osoby bliskiej . Powódka nie korzystała z pomocy psychologa ani psychiatry , wydarzenie z 2 maja 2008 roku nie miało również negatywnych konsekwencji w sferze zdolności poznawczych powódki , nie miała ona problemów z nauką , nie została zachwiana jej dotychczasowa więź emocjonalna z najbliższymi członkami rodziny – ojcem i dziadkami . Podkreślono , że od zdarzenia upłynął znaczny okres czasu , co siłą rzeczy nakazywało przyjęcie , że negatywne doznania związane ze śmiercią bliskiej osoby uległy naturalnej redukcji . Sąd pierwszej instancji podkreślił , że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci zeznań ojca małoletniej powódki oraz jej dziadków nie był wystarczający dla uznania roszczenia dochodzonego pozwem , powódka zaś nie zaoferowała ani nie wniosowała o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego psychologa , która byłaby pomocna w weryfikacji podnoszonych przez nią okoliczności . Odwołując się do art. 102 k.p.c. Sąd pierwszej instancji nie obciążył powódki całością kosztów procesu uznając , że uzasadnia to jej sytuacja majątkowa i życiowa .

Apelację od wyroku wniosła P. S. , zaskarżając go w całości .

Apelantka uważała , że doszło do obrazy prawa materialnego - art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. na skutek błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania co doprowadziło do stwierdzenia , że śmierć siostry powódki nie naruszyła jej dóbr osobistych , których kompensacja wymagała zasądzenia stosownego zadośćuczynienia .

Wskazała dalej na naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów , czego skutkiem było mylne przyjęcie , że zaburzenia jakie wystąpiły u małoletniej powódki po śmierci siostry nie wykraczały poza granice przeżyć typowych dla okresu żałoby po utracie najbliższego członka rodziny .

Apelantka domagała się zmiany zaskarżonego wyroku i uwzględnienia powództwa oraz zasądzenia kosztów procesu za obie instancje , ewentualnie uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Ilawie do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji wywodziła , że Sąd pierwszej instancji błędnie przyjął , że śmierć N. S. nie doprowadziła do naruszenia jej dóbr osobistych w postaci zerwania więzi emocjonalnej z siostrą oraz prawa do życia w pełnej rodzinie. Dla samego uznania, że do zerwania takich więzi doszło marginalne znaczenie miały wymieniane przez Sąd pierwszej instancji okoliczności związane z brakiem zaburzeń powódki w relacjach z pozostałymi członkami rodziny, czy jej prawidłowe funkcjonowanie w środowisku szkolnym. Zdaniem skarżącej błędnie przyjął Sąd pierwszej instancji , iż zachowania apelantki należały do „przeżyć typowych dla sytuacji przeżywania żałoby po śmierci osoby najbliższej”, kiedy w istocie sposób przeżywania utraty osoby najbliższej przez każdego człowieka ma charakter zindywidualizowany, nie dający się ocenić według ustalonego kanonu. Sam upływ czasu od dnia zdarzenia powodującego szkodę nie stanowił negatywnej przesłanki dla uwzględnienia powództwa dochodzonego w oparciu o art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Kwestionowano także rozstrzygnięcie o obciążeniu powódki częścią kosztów procesu .

Pozwana spółka w odpowiedzi na apelację wnosił o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie kosztów procesu z drugą instancję.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył , co następuje :

Apelacja P. S. okazała się zasadna , to jest norma art. 448 k.c. stanowiła podstawę prawną powództwa o zadośćuczynienie krzywdy wywołanej zerwaniem więzi między najbliższymi członkami rodziny na skutek śmierci siostry powódki w wypadku drogowym , a zasądzenie zadośćuczynienia było usprawiedliwione okolicznościami sprawy . Nie było jednak podstaw dla zasądzenia świadczenia w kwocie 40.000 zł – zasadniczo z powodu niedostatków w rozeznaniu małoletniej powódki co do charakteru wydarzeń z 2 maja 2008 roku i zbiegu skutków wypadku oddziałujących na rozmiar jej cierpień , to jest śmierci matki R. S. (2) i siostry N. S. .

Sąd Okręgowy przyjmuje za własne ustalenia faktyczne poczynione w pierwszej instancji , to jest dokładnie te fakty , które zawarto w akapicie „ Sąd ustalił , co następuje ” , a zatem nie ma potrzeby ich ponownego przytaczania . Własne ustalenia Sądu odwoławczego opisano poniżej .

Sąd odwoławczy przyjmuje , że P. S. przysługuje zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. bowiem naruszono jej dobra osobiste wynikające z więzi emocjonalnej jaka łączyła ją ze zmarłą siostrą N. S. , której zerwanie spowodowało cierpienie i poczucie krzywdy , czyniąc powódkę bezpośrednio poszkodowaną czynem niedozwolonym . Za skutki tego deliktu pozwana Spółka odpowiada , bowiem zawierając umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej zobowiązała się do kompensacji szkód wyrządzonych osobom trzecim , wobec których odpowiedzialność ponosi ubezpieczony (art. 822 § 1 k.c.) . Korzystając z przewidzianego w art. 822 § 4 k.c. uprawnienia do dochodzenia roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela powódka chce naprawienia własnej krzywdy , której źródłem jest delikt powstały z wypadku drogowego .

Nowelizacja art. 446 k.c. z dnia 3 sierpnia 2008 roku , polegająca na dodaniu § 4 (sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę) , nie pozbawiła członków rodziny zmarłego możliwości dochodzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. także w przypadku gdy czyn niedozwolony popełniony został przed tą datą , tak jak to miało miejsce w rozstrzyganej sprawie . Taki pogląd , tu cytowany za uzasadnieniem uchwały Sądu Najwyższego z 13 lipca 2011 roku (III CZP 32/11) , jest już ugruntowany w judykaturze . Na przeszkodzie kompensacji krzywdy spowodowanej opisanym wyżej naruszeniem dobra osobistego nie stoi norma art. 34 ust 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych , Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jednolity z 2013 roku Dziennik Ustaw poz. 392) . Zgodnie z treścią tego przepisu , z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje odszkodowanie , jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są

obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę , będącą następstwem śmierci , uszkodzenia ciała , rozstroju zdrowia bądź też utraty , zniszczenia lub uszkodzenia mienia . Tak jak nie wyklucza on dochodzenia roszczeń przez bezpośrednio poszkodowanego tytułem zadośćuczynienia za uszkodzenie ciała i rozstrój zdrowia ani roszczeń bliskich zmarłej ofiary wypadku drogowego opartych na art. 446 §§ 1 i 3 k.c. , a obecnie także 446 § 4 k.c. , tak i nie stoi na przeszkodzie roszczeniu z art. 448 § 1 k.c. Nie ma bowiem podstaw do upatrywania takiego skutku w stosowanej nomenklaturze . W ramach odszkodowania , o którym stanowią przywołane normy , kompensuje się zarówno szkody majątkowe jak i niemajątkowe , a także roszczenia będące następstwem śmierci ofiary wypadku drogowego , których dochodzą osoby nie będące uczestnikami tego zdarzenia , a ich krzywda wymaga zadośćuczynienia .

Treść uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie daje jednoznacznej odpowiedzi , czy Sąd pierwszej instancji wykluczał naruszenie dóbr osobistych powódki , czy też dostrzegając takie naruszenie , nie znalazł podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia .

W ocenie Sądu odwoławczego śmierć N. S. na skutek wypadku drogowego pociąga za sobą krzywdę powódki wymagającą kompensacji . Krzywda wynika z naruszenia dobra osobistego jakim jest więź emocjonalna łącząca najbliższych członków rodziny i trwałość tej więzi .

W postępowaniu dowodowym nie dostrzegano doniosłości dwóch zagadnień . Po pierwsze możliwości rozeznania przez trzyletnią P. S. istoty i skutków wypadku drogowego z 2 maja 2008 roku , a po drugie znaczenia jakie miało dla przeżywania przez nią , wówczas i obecnie , zbiegnięcie się dwóch skutków jednego zdarzenia : tragicznej śmierci jej matki R. S. (2) i siostry N. S. . Dla stanowiska strony powodowej charakterystyczne jest stronięcie od opisu stopnia rozeznania P. S. w chwili zdarzenia i okresie następującym bezpośrednio po nim , a także eksponowanie śmierci siostry , a pomijanie , że zginęła wówczas także matka powódki . Wydaje się , że niedochodzenie od ubezpieczyciela świadczeń związanych ze śmiercią matki to konsekwencją przypisania R. S. (2) sprawstwa (za notatką informacyjną o zdarzeniu drogowym karta 28) . Kwestii tej bliżej nie wyjaśniano ani nie było takiej potrzeby . Nie dało się natomiast pominąć , że stopień nasilenia przeżyć powódki to efekt zakomunikowania , a później rozeznania wszystkich następstw wypadku , co ma wpływ na ocenę rozmiaru cierpień uzasadniających roszczenie dochodzone w tej sprawie . Chodziło o uznanie czy zadośćuczynienie tylko w związku ze śmiercią siostry , pomimo jego fakultatywności , rzeczywiście przysługuje , ewentualnie w jakiej wysokości . Powódka nie wniosła o przeprowadzenie dowodów , które pozwoliłyby na czynienie ustaleń w tym przedmiocie . Ścisłe rzecz biorąc wnioskowane dowody z dokumentów załączonych do pozwu , zeznań świadków – dziadków (rodziców zmarłej matki) i przesłuchania ojca powódki dostarczyły bardzo skąpej wiedzy na interesujący temat . W szczególności ustalono tylko , że P. S. uczestniczyła w pogrzebie , pytała gdzie mama i siostra , wspominała siostrę , nadal pamięta , łagodzeniu emocji służy upływ czasu .

Stąd pozostaje Sądowi odwoławczemu przyjęcie okoliczności nasuwających się jako bezsporne . Po pierwsze zatem ograniczonego rozeznania trzyletniej P. S. co do charakteru i skutków wypadku drogowego z 2 maja 2008 roku , wynikającego głównie z jej wieku , a nadto oczywistego separowania małych dzieci od szczegółów tak drastycznych zdarzeń losowych (m. in. karta statystyczna do karty zgonu - karta 27) . Wiadomo , że małaletnia uczestniczyła w pogrzebie oraz doznawała nieobecności zmarłych bliskich , ale już świadomość nieodwracalności zdarzeń przyszła raczej wraz z upływem czasu , a bez wątplenia występowała w dacie wytaczania powództwa . Sądzić należy bowiem , że jako dziewięcioletnie dziecko ma już ona rozeznanie co do znaczenia śmierci i pochówku oraz rozumie dramatyzm wydarzeń z 2008 roku . Ponadto nie ma uzasadnionych powodów aby pomijać cierpienia wywołane śmiercią matki , to jest materiał zebrany w sprawie nie dostarcza żadnych podstaw dla twierdzenia , że pomiędzy R. S. (2) i jej córką P. nie istniały lub były rozluźnione więzy rodzicielskie . Przeciwnie – sądzić należy , że utrata matki stanowiła istotny wymiar krzywdy , której jednak ubezpieczyciel kompensować nie będzie . Jednocześnie nie sposób pomijać , że powódka wychowywała się ze starszą siostrą , często pozostawała pod jej opieką . Różnica wieku nie była na tyle duża aby ich relacje uznać za płytkie . Cierpienia wywołane zerwaniem więzi z siostrą współlistniały z całokształtem przeżyć związanych ze skutkami wypadku z 2 maja 2008 roku . Początkowo nieświadomiane wszystkie skutki tego zdarzenia ciążyą obecnie na małaletniej powódce , która w ramach naturalnego kultywowania pamięci po zmarłej siostrze , nadal odczuwa cierpienia wynikające z faktu naruszenia dóbr osobistych , poczucie osamotnienia . Świadkowie

i przedstawiciel ustawowy zgodnie relacjonowali przejawy niestabilności emocjonalnej małoletniej powódki . Od zasądzenia zadośćuczynienia nie można było zatem odstąpić (jak chce pozwany) , a to z uwagi na skalę cierpień wywołanych śmiercią osoby najbliższej , szczególnie dotkliwych przy nagłym zerwaniu więzi . Pozbawiona została , jeszcze w okresie dzieciństwa , a następnie dorastania , walorów jakie niosą ze sobą relacje ze starszą siostrą . Wytoczenie powództwa nastąpiło przy tym na takim etapie rozwoju powódki , że znaczenie zdarzenia może ona już rozeznaczyć . Adekwatna suma zadośćuczynienia , uwzględniając opisane , szczególne aspekty sprawy , wyniosła 10.000 zł .

Termin wymagalności świadczenia określał art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych . Uprawniony zgłasza swoje roszczenie bezpośrednio do zakładu ubezpieczeń , w którym zawarto umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (art. 19 ust. 1 ustawy) . Zakład ubezpieczeń przeprowadza postępowanie zmierzające do ustalenia zasadności i wysokości roszczenia i obowiązany jest do jego zaspokojenia w zakresie uzasadnionym okolicznościami w terminie 30 dni , licząc od dnia zawiadomienia o szkodzie . W rozstrzyganej sprawie datę początkową odsetek oznaczono na dzień udzielenia przez ubezpieczyciela odpowiedzi odmownej po wniesieniu odwołania (18 lipca 2013 roku) , a zatem nieistotną dla ustalenia daty wymagalności roszczenia . Z odpowiedzi na pozew wiadomo , że wcześniej , bo w maju 2013 roku , po raz pierwszy odmówiono wypłaty świadczenia . Oznacza to , że roszczenie było wymagalne jeszcze przed 17 lipca 2013 roku , ale odsetki zasądzono zgodnie z żądaniem pozwu .

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy , na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. , zmienił zaskarżony wyrok i zasądził zadośćuczynienie w kwocie 10.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lipca 2013 roku . W pozostałym zakresie , na podstawie art. 385 k.p.c. , apelację powódki oddalono .

O kosztach procesu za obie instancje oraz spoczywającym na powódce obowiązku zwrotu kosztów sądowych (z zasądzonych roszczenia – art. 113 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c.) orzekano na podstawie art. 102 k.p.c. (za drugą instancję w związku z art. 391 § 1 k.p.c.) i art. 113 ust. 4 u.k.s.c. uznając , że wystąpiły szczególne okoliczności uzasadniające nieobciążania powódki tymi kosztami . Po pierwsze roszczenie było uzasadnione (choć przeszacowane) , a jego charakter skłaniał do przyjęcia , że realne obniżenie jego wysokości przez konieczność pokrywania kosztów byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego . Powódka jest nadto małoletnia , nie ma własnego majątku , a z oświadczenia majątkowego jej przedstawiciela ustawowego wynikało , że nie mógł on pokryć wydatków związanych z wytoczeniem powództwa . O kosztach sądowych należnych od pozwanej Spółki w obu instancjach postanowiono na mocy art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w związku z art. 98 § 1 k.p.c. – stosownie do odpowiedzialności za wynik sprawy . Sąd nakazano pobrać od pozwanej czwartą część opłat od pozwu i apelacji .